

LR Prezidentui

El. p. kanceliarija@prezidentas.lt

2022-06-21 Nr. 22/06/21

LR Seimo Pirmininkei Viktorijai Čmilytei-Nielsen

El. p. pirmininko.sekretoriatas@lrs.lt
viktorija.cmilyte@lrs.lt

LR Ministrėi Pirmininkei Ingridai Šimonytei

El. p. LRVkanceliarija@lrv.lt
mp.referente@lrv.lt

LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

El. p. post@socmin.lt

LR teisingumo ministerijai

El. p. rastine@tm.lt

LR vidaus reikalų ministerijai

El. p. bendrasisd@vrm.lt

LR užsienio reikalų ministerijai

El. p. urm@urm.lt

LR Seimo Žmogaus teisių komitetui

El. p. zmteiskt@lrs.lt

LR Seimo nariams

KREIPIMASIS DĖL EUROPOS TARYBOS KONVENCIJOS DĖL SMURTO PRIEŠ MOTERIS IR SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PREVENCIJOS IR KOVOS SU JUO RATIFIKAVIMO

Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija, vienijanti visus Specializuotos kompleksinės pagalbos centrus (toliau – SKPC), teikiančius pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims visoje Lietuvoje, Lietuvos moterų lobistinė organizacija, vienijanti 44 nevyriausybinės organizacijas, ir Žmogaus teisių organizacijų koalicija reiškia susirūpinimą dėl delsimo ir ragina Lietuvą sekti Ukrainos pavyzdžiu bei ratifikuoti Europos Tarybos Konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (toliau – Konvencija), kurios pagrindinis tikslas yra smurto prevencija, aukų apsauga ir smurtautojų baudžiamoji atsakomybė.

Ukraina tapo 36-ąja valstybe, kuri ratifikavo šią tarptautinę sutartį.

Nevyriausybines organizacijas ne kartą pabrėžė, jog Lietuva, sėkmingai priėmusi eilę pataisų apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme, nepagrįstai delsia ratifikuoti Konvenciją, kuri leistų greičiau ir efektyviau įdiegti praktines priemones bei skirtų išteklių, užtikrinančių smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje netoleravimą. Konvencija taptų teisiniu įsipareigojimu, padėsiančiu nukentėjusiems

nuo smurto.

Faktai apie smurtą artimoje aplinkoje:

- Kasmet policijos pareigūnai sulaukia apie 58 000 pranešimų apie smurtą artimoje aplinkoje¹, t. y. po 160 pranešimų kasdien arba po 1 pranešimą kas 10 minučių. Tačiau tik dėl 1 iš 8 atvejų buvo pradedamas ikiteisminis tyrimas dėl smurto artimoje aplinkoje. Ar tikrai 7 iš 8 nukentėjusiųjų neturi teisės į apsaugą ir pagalbą smurto atveju?
- 2021 m. SKPC užregistravo 16 343 smurtą artimoje aplinkoje patyrusius asmenis, iš kurių 11 159 buvo suaugę asmenys ir 5 184 vaikai, tapę smurto artimoje aplinkoje liudininkais ir (arba) gyvenantys smurtinėje aplinkoje. 81 proc. nukentėjusiųjų – moterys, 88 proc. smurtavusiųjų – vyrai. 95 proc. smurtą artimoje aplinkoje patyrusių moterų nukentėjo nuo vyrų, 58 proc. smurtą artimoje aplinkoje patyrusių vyrų taip pat nukentėjo nuo vyrų².
- Gyventojų saugumo statistinio tyrimo rezultatai³ parodė, kad bet kokio asmens fizinį (įskaitant grasinimus) ar seksualinį smurtą yra patyrę 25,2 proc. 18–74 metų amžiaus moterų ir 20 proc. to paties amžiaus vyrų. Tarp nukentėjusiųjų nuo intymaus partnerio smurto absoliuti dauguma – moterys (88,2 proc.), tarp patyrusiųjų ne partnerio smurtą daugiau kaip pusė buvo vyrai (56,7 proc.). Tyrimo rezultatai parodė, kad **kas trečia** 18–74 metų amžiaus **moteris** yra **patyrusi** intymaus partnerio **psichologinį, fizinį** (įskaitant grasinimus) ar **seksualinį smurtą**.
- 2020 m. atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų⁴ apklausos duomenimis, 18 proc. Lietuvos gyventojų (23 proc. moterų ir 12 proc. vyrų) yra patyrę smurtą artimoje aplinkoje, t. y. **kas penktas mūsų šalies gyventojas**. 85 proc. smurtą artimoje aplinkoje patyrusių moterų teigia, kad nukentėjo nuo esamo ar buvusio sutuoktinio arba partnerio, o 44 proc. smurtą artimoje aplinkoje patyrusių vyrų sako, kad nukentėjo nuo tėvų. **Net 60 proc. smurtą artimoje aplinkoje patyrusių asmenų nesikreipė pagalbos**, o iš jos ieškojusiųjų – tik 15 proc. kreipėsi į policiją. Aukos kaltinimas – viena iš svarbiausių priežasčių, dėl kurių smurtą artimoje aplinkoje patyrę asmenys nesikreipia pagalbos. Belieka tik įsivaizduoti, koks tikrasis smurto mastas slypi Lietuvos gyventojų namuose, kurie teisine kalba įvardijami kaip artima aplinka.
- Europos lyčių lygybės institutas nustatė, kad smurto šeimoje prieš moteris nuostoliai Lietuvoje galėtų sudaryti 951 mln. eurų per metus, o smurto lyties pagrindu – 1,82 mlrd. eurų per metus⁵.

Labai svarbu pažymėti, kad smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo dažniausiai kreipiasi pagalbos tik po kelių ar net keliolikos smurto patyrimo atvejų. **Smurto artimoje aplinkoje padarinius**, kurie sietini ne tik su sunkiais dvasinės ir fizinės sveikatos sutrikdymais, bet ir su didžiulėmis socialinėmis bei ekonominėmis sąnaudomis, **jaučia ne tik tiesiogiai nukentėję asmenys ir jų artimieji, bet ir visa visuomenė**. Fiksuodami didžiulį smurto mastą ir pripažindami, kad smurtas artimoje aplinkoje yra grubus žmogaus teisių ir laisvių pažeidimas, privalome kaip valstybė prisiimti atsakomybę ir priimti atitinkamus

¹ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=9c67c1d8-5d37-4cad-a7b2-554ccbaeec9e>

² <https://www.specializuotospagalboscentras.lt/veiklos-ataskaitos/>

³ <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?eventId=270749>

⁴ <https://www.specializuotospagalboscentras.lt/tyrimai/>

⁵ https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/20213229_mh0921238enn_pdf.pdf

sprendimus, kurie užkirstų kelią smurtui artimoje aplinkoje ir kovotų su juo kaip su žmogaus teisių bei laisvių pažeidimu.

Pažymime, kad Konvencija siekiama užpildyti Europos regiono normatyvinę spragą žmogaus teisių srityje, o tuo pačiu ir mūsų valstybėje. Šiame teisės akte inkorporuoti pažangiausi teisiniai instrumentai ir mechanizmai, kurie kartu su 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai, kuria bendrus apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje standartus. Konvencijos tikslas – saugoti moteris, užkirsti kelią persekiojimui ir pašalinti smurtą prieš moteris ir smurtą artimoje aplinkoje. Tarptautinės žmogaus teisių apsaugos srityje veikiančios organizacijos yra ne kartą raginusios Lietuvą ratifikuoti Europos Tarybos Konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo, tokiu būdu sustiprinant smurto artimoje aplinkoje prevenciją ir mažinant jo mastus, tobulinant teisinę sistemą apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje srityje⁶. Konvencija yra vienas esminių dokumentų, kuris leidžia kalbėti apie žmogaus teisių užtikrinimą.

Atkreipiame dėmesį, kad dažnu atveju, kalbant apie Europos Tarybos Konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo, sąmoningai vartojami visuomenę klaidinantys argumentai, kurie neatitinka tikrovės ir priešina visuomenę. Pagrindiniai Konvencijos tikslai yra išdėstyti šio dokumento 1 straipsnyje⁷:

- 1) saugoti moteris nuo visų smurto formų, vykdyti jų prevenciją, patraukti smurtautojus baudžiamojon atsakomybėn ir panaikinti smurtą prieš moteris ir smurtą šeimoje;
- 2) prisidėti prie visų formų diskriminacijos prieš moteris panaikinimo ir skatinti realią lygybę tarp moterų ir vyrų, apimant ir daugiau teisių moterims suteikimą;
- 3) sukurti išsamias gaires, strategijas ir priemones, skirtas apsaugoti ir padėti visoms smurto prieš moteris ir smurto šeimoje aukoms;
- 4) skatinti tarptautinį bendradarbiavimą siekiant panaikinti smurtą prieš moteris ir smurtą šeimoje;
- 5) suteikti paramą ir pagalbą organizacijoms ir teisėtvarkos institucijoms, kad jos galėtų aktyviai bendradarbiauti siekiant įgyvendinti integruotus principus norint panaikinti smurtą prieš moteris ir smurtą šeimoje.

Pažymėtina, kad kiekviena Konvencijos nuostata pabrėžia, kad smurtas prieš moteris ir smurtas artimoje aplinkoje daugiau nebegali būti asmeninis reikalas ir valstybė privalo įdiegti visa apimančias ir integruotas politikos kryptis, skirtas užkirsti kelią smurtui, apsaugoti aukas ir nubauti smurtautojus. Konvencijoje įtvirtintas raginimas imtis visų įmanomų kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje priemonių. Ratifikuodama Europos Tarybos Konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo LR Vyriausybė išipareigotų keisti įstatymus, įdiegti praktines priemones ir skirti išteklių, kad užtikrintų smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje netoleravimą, **kas taptų teisiniu įsipareigojimu, padėsiančiu smurto aukoms.**

Europos moterų lobistinės organizacijos smurto prieš moteris observatorijos atlikta analizė ir tyrimas 23 šalyse parodė, kas pasikeitė ir kokie sprendimai buvo priimti šalyse, ratifikavusiose Konvenciją.

⁶ R. Jakštienė daktaro disertacija: Smurtas artimoje aplinkoje prieš moteris: baudžiamoji teisinė apsauga, 2019 m.

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/DOC/?uri=CELEX:52016PC0109&from=LT>

Dauguma šalių (96 proc.) iš esmės patobulino savo politiką ir teisės aktus, susijusius su kova su smurtu prieš moteris ir mergaites bei smurtu šeimoje. Tai apima nacionalinių veiksmų planų ir strategijų bei duomenų rinkimo mechanizmų tobulinimą, taip pat rizikos vertinimo ir ankstyvo aukų atpažinimo sistemų tobulinimą.⁸

Pažymime, kad Konvencija yra ne tik teisiniai įsipareigojimai, bet ir svarbus politinis signalas visuomenei, kad smurtas prieš moteris ir smurtas artimoje aplinkoje nepriimtini, siekiama keisti visuomenės požiūrį ir kovoti su lyčių stereotipais, dėl kurių toleruojamas smurtas prieš moteris. Konvencija siekiama didinti visuomenės informuotumą ir ugdyti nulinę visuomenės toleranciją smurtui.

Atkreiptinas dėmesys, kad Konvencija nustato specialų stebėjimo mechanizmą („GREVIO“), kurio pagalba užtikrinama, kad valstybės narės veiksmingai įgyvendina jos nuostatas. Pagal Konvenciją valstybės privalo užkirsti kelią smurtui prieš moteris, ginti aukas ir persekioti kaltininkus. Europos Tarybos Konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo ratifikavimas sukurs efektyviai veikiančią mechanizmą, kurio pagalba bus užtikrinti mokymai specialistams, kurie glaudžiai bendradarbiauja su aukomis; reguliarios sąmoningumo didinimo kampanijos; lyčių lygybės ir nesmurtinio tarpasmeninių santykių sprendimo klausimų įtraukimas į mokymo medžiagą; smurtinio elgesio keitimo programos smurtautojams ir seksualiniams nusikaltėliams; glaudus bendradarbiavimas su NVO ir pilietine visuomene; žiniasklaidos ir privataus sektorių įtraukimas, siekiant panaikinti lyčių stereotipus ir skatinti abipusę pagarbą.

Konvencija yra stiprus postūmis diegti pažangesnes ir vertybėmis grįstas politikos kryptis ir diskursą apie smurto prieš moteris patirtį, įsiklausant ir įsigilinant, kokia pagalba yra būtiniausia ir neatidėliotina. Atsižvelgiant į tai, raginame ratifikuoti Europos Tarybos konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo – visuotinai pripažįstamą didžiausios apimties teisinę priemonę, skirtą užkirsti kelią smurtui prieš moteris ir smurtui artimoje aplinkoje bei kovoti su juo kaip su prigimtinių žmogaus teisių pažeidimu.

Pagarbiai

Jurgita Cinskienė
Lietuvos moterų teisių
įtvirtinimo asociacijos vadovė

Tel.: 8 664 31207
El. paštas:
asociacija@skpcpagalba.lt

Simona Padegimaitė
Žmogaus teisių organizacijų
koalicijos valdybos pirmininkė

El. p. info@lchr.lt

Audronė Kisieliene
Lietuvos moterų lobistinės
organizacijos pirmininkė

Tel.: 8 615 78501
El. paštas:
audronekisieliene@gmail.com

⁸ Recommendations from the European Women's Lobby to decision-makers to end violence against women and girls in Europe once and for all, 2020